

10. PŘEROZDĚLOVÁNÍ

Přerozdělování

- Přerozdělování důchodu, bohatství nebo soukromých statků je významným tématem politických diskusí
- Významné téma v politické ekonomii fiskální politiky → co je **spravedlivá** daň?
- Řada vládních programů má významné přerozdělovací dopady

Čtyři možné pohledy na přerozdělování

- 1) Přerozdělování jako **pojištění**
- 2) Přerozdělování jako nástroj pro dosažení spravedlnosti (**rovnosti**)
- 3) Přerozdělování jako nástroj k dosažení vyšší alokační efektivity (**vzdělání pro všechny**)
- 4) Přerozdělování jako pouhé „**braní**“

10.1. PŘEROZDĚLOVÁNÍ DUCHODU

Přerozdělování důchodů

- Začneme se situací, kdy se všichni jednotlivci účastní **voleb**
- Jednotlivci jsou **heterogenní** ve svých příjmech → konfliktní preference ohledně výsledku politického rozhodnutí o podobě přerozdělovacího programu
- Modelové výsledky závisí na tom, zda jednotlivec zná předem svoji pozici na škále rozložení důchodů (a jak programem bude tato pozice ovlivněna) **před tím** než je schválena konkrétní podoba přerozdělovacího programu

Přerozdělování a pojištění

- Pokud si jednotlivci nejsou jisti, kolik by byl jejich příjem v případě absence přerozdělovacích programů, potom takový program bude mít i prvky **pojistného** systému
- Tyto pojistné prvky nejsou přítomny v případě dokonalých informací jednotlivců
- V realitě jsou v redistribučních programech přítomny jak přerozdělovací, tak pojistné aspekty

Základní model

- **Meltzer – Richard** (1981)
- Jednotlivci znají svůj příjem, když vybírají podobu přerozdělovacího programu
- Model majoritního hlasování o podobě důchodové daně na financování redistributivních transferů
- Klíčová role vztahu mezi rozložením mezd a podobou přerozdělovacího programu

Předpoklady Meltzer-Richard

- všichni jednotlivci čelí **stejně** lineární sazbě daně a obdrží stejný transfer
- politici tak nemohou stavět jednu skupinu voličů proti jiné pomocí odlišných designů daňově-transferových programů
- Voliči jsou **oportunističtí**, starají se pouze o svůj čistý příjem, nikoliv o nějaké hodnoty

Politicko-ekonomická rovnováha

- 1) Jednotlivci **optimalizují** svoji volbu pro danou fiskální politiku
- 2) Na základě této optimalizace každý jednotlivec určí svoji preferovanou fiskální politiku
- 3) Tyto preference jsou následně „**agregovány**“ do národní fiskální politiky procesem kolektivní volby.

Veličiny modelu

Optimální chování jednotlivce závisí na:

t ..... *daňové sazby*

v .....*úrovni transferů*

Jednotlivci se liší ve své **vnitřní produktivitě** ξ , která je pro vládu nepozorovatelná a $F(\xi)$ je **kumulativní distribuce** typů produktivity v populaci

Příjem před zdaněním

Příjem před zdaněním, který je pozorovatelný je funkcí produktivity ξ a odpracovaných hodin l .

$$y(\xi) = \xi l$$

Užitek jednotlivce

Jednotlivec maximalizuje svůj **užitek**, který je rostoucí konkávní funkcí spotřeby c a volného času z , označený $u(c,z)$, kde $z = 1 - l$, ve vztahu k rozpočtovému omezení:

$$c = (1-t)l\xi + v$$

Nabídka práce

Za daných předpokladů bude existovat část populace s produktivitou pod určitou úrovní, které se nevyplatí pracovat.

Jednotlivci s $\xi \leq \xi_0$ **nebudou pracovat**

Vláda

Redistribuční program (t, v) musí splňovat rozpočtové omezení vlády:

$$t \bar{y} = v$$

kde důchod na hlavu v celé ekonomice je:

$$\bar{y} = \int_{\xi_0}^{\infty} \xi l[(1-t)\xi, v] dF(\xi)$$

Preferovaná daňová sazba jednotlivce

Pokud je každý jednotlivec sobecký a nemá žádné preference ohledně redistribuce, potom jeho **preferovaná daňová sazba** je taková, která maximalizuje jeho užitek

$u(c, 1-l):$

$$\tilde{t}(\xi) = \max \left(\frac{y(\xi) - \bar{y}}{d\bar{y} / dt}, 0 \right)$$

→ *preferovaná daňová sazba jednotlivce bude nerostoucí funkcí jeho příjmu před zdaněním*

Jaká bude národní daňová sazba?

K určení daňové sazby, která bude vybrána politickým procesem (kolektivní volbou) použijeme **teorém mediánového voliče**.

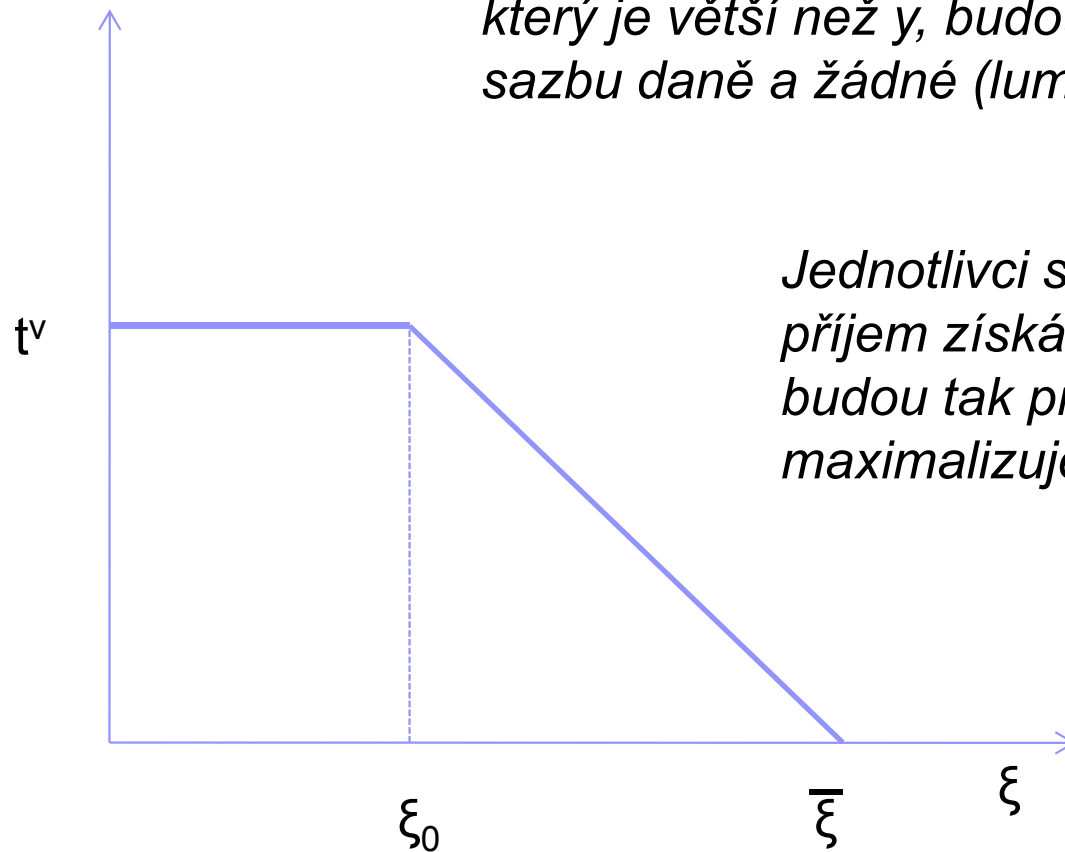
Podmínkou je, aby rozložení příjmů před zdaněním bylo nezávislé na daňové-transferovém programu

Protože se jednotlivci liší pouze v úrovni produktivity, jejich příjem před zdaněním (a tudíž i jejich preferované daňová sazba) bude rozložena podél ξ .

Preferované daňové sazby

Všichni jednotlivci s příjmem před zdaněním, který je větší než $\bar{y}$, budou preferovat nulovou sazbu daně a žádné (lump-sum) transfery.

Jednotlivci s $\xi \leq \xi_0$ nebudou pracovat a příjem získávají pouze z transferů v a budou tak preferovat daňovou sazbu, která maximalizuje $v \dots t^v$

Jak tedy bude vybrána národní daňová sazba?

- To závisí na politickém mechanismu, kterým je uskutečňována kolektivní volba
- Pokud jsme v situaci přímé demokracie, potom lze aplikovat teorém mediánového voliče:
- Mediánový volič zvolí národní daňovou sazbu a úroveň transferů, která je konzistentní s vládním rozpočtovým omezením
- Národní daňová sazba v takovém případě bude taková, která odpovídá **produktivě mediánového voliče.**

Co když se zvýší nerovnost?

- Jak se změní podoba daňově-transferového redistribučního programu, pokud **vzroste nerovnost** v rozdělení důchodů před zdaněním?
- Pokud bude příjem mediánového voliče nad průměrným příjmem → nebude existovat žádný přerozdělovací program bez ohledu na to, jak nerovné je rozdělení důchodů.
- Změny v rozložení důchodů nebudou mít vliv na přerozdělování, pokud bude příjem mediánového voliče nad průměrným příjmem

Co když je medián nižší než průměr?

... v takovém případě mediánový volič zvolí kladnou daňovou sazbu a kladné transfery.

Změna v distribuci příjmů, která sníží medián relativně k průměru (což můžeme vnímat jako zvýšení důchodové nerovnosti) bude mít za důsledek **vyšší daňové sazby** a vyšší přerozdělování.

Vliv nejistoty...

- Přerozdělování důchodů **ex post** může být motivováno přáním sdílet rizika **ex ante**, pokud si voliči nejsou jisti svými budoucími příjmy v okamžiku, kdy vybírají daňově-transferový program.
- V takovém případě má přerozdělovací program pojišťovací aspekt a **pojištění** proti špatnému výsledku může dominovat ve voličově rozhodování, který program považuje za optimální...

Zakomponování nejistoty do modelu...

- Jak snaha pojistit se proti nejistotě (sdílet riziko s ostatními) ovlivní podobu přerozdělovacího programu vzešlého z kolektivní volby?
- Rozšíření Meltzer-Richardova modelu o nejistotu jednotlivce ohledně budoucí úrovně jeho důchodu....

Rozšíření modelu...

Předpokládejme stejný model jako dosud, ale jednotlivci zjistí svoji **produktivitu** ξ teprve až potom, co zvolí konkrétní daňově-transferový program.

Jednotlivci neznají svůj příjem před zdaněním v okamžiku, kdy vybírají daňově-transferový program.

Jak budou ovlivněny výsledky?

Pokud by jednotlivci nebyli averzní k riziku (užitek by rostl lineárně s růstem spotřeby) → potom žádná změna výsledků

Pokud jsou jednotlivci **averzní k riziku** (užitek roste konkávně s růstem spotřeby) → mediánový volič bude volit vyšší daňovou sazbu (a vyšší transfery) oproti situaci bez nejistoty.

Role očekávání...

- V realitě sice jednotlivci nemají dokonalé informace ohledně svých budoucích příjmů, nejsou ale ani v situaci úplné nejistoty.
- Na základě svého vzdělání, pracovních zkušeností a bývalých výdělků si vytvoří **očekávání** ohledně svých budoucích příjmů před zdaněním.
- Čím spolehlivější jsou tato očekávání, tím blíže bude výsledná podoba daňově-transferového programu blíže modelu úplných informací oproti situaci „dokonalé“ nejistoty

Aplikace....

....z toho vyplývá význam **načasování** kolektivního rozhodování ohledně daňově-transferových programů.

Voliči budou více ochotni hlasovat pro důchodově přerozdělovací programy **před** tím než zjistí svoji pozici na škále rozdělení důchodů, než potom, kdy zjistí svoji konkrétní pozici.

Co když se jednotlivci mezi sebou liší v přesnosti očekávání?

- V realitě se mohou jednotlivci výrazně lišit v **přesnosti** odhadů svých budoucích příjmů před zdaněním.....
- Předpokládejme, že všichni mají **stejný očekávaný příjem**, ale liší se ve variabilitě budoucích možných příjmů (přesnosti očekávání)...
- Potom jednotlivci s **nízkou** variabilitou budoucích příjmů (s přesnými očekávaními) budou volit nulové zdanění (za předpokladu, že daně jsou distorzní)
- Jednotlivci s **vysokou** variabilitou budoucích příjmů (s málo přesnými očekávaními) budou volit kladnou daňovou sazbu (pojištění z důvodu averze k riziku přebíjí distorznost daní)

Aplikace...

... z toho vyplývá, že populace s vyšším zastoupením jednotlivců s **vyšší variabilitou** (nižší jistotou) budoucích příjmů bude volit vyšší daně oproti jinak shodné populaci s nižším podílem takových jednotlivců.

Proto je u mediánového voliče potřeba vzít v úvahu **dva faktory**: očekávaný budoucí příjem a jeho variabilitu.

Přerozdělování v zastupitelské demokracii

Jak změna způsobu kolektivní volby ovlivní výslednou podobu přerozdělovacího programu?

Aplikace: všeobecné volební právo → větší podpora přerozdělovacím politikám

Aplikace: v zastupitelské demokracii mohou mít bohatí motivaci silně lobbovat proti velkým přerozdělovacím programům

10.2. DIFERENCIOVANÉ TRANSFERY

Diferenciované transfery

- Klíčovým předpokladem Meltzer-Richardova modelu bylo, že jednotlivci obdrží identické transfery.
- V realitě pozorujeme **diferenciované transfery** pro různé skupiny voličů s cílem získat jejich politickou podporu
- Pokud opustíme předpoklad identických transferů, můžeme položit otázku, které skupiny voličů se stanou cílem přerozdělovací politiky

Dvě možnosti

- 1) Politické strany budou cílovat transfery ke svým **ideologicky nejbližším** voličům (jsou nejlevnější při nákupu politické podpory)
- 2) Politické strany budou cílovat transfery na **ideologicky odlišné** voliče, aby získaly přeběhlíky (počítá se s tím, že jejich voliči je budou volit tak jako tak)

Co platí?

Dixit-Londregan model

- Formalizace boje politiků o voličské hlasy pomocí diferenciovaných transferů.
- Převládají transfery pro **ideologické jádro** nebo pro **přeběhlíky**?

Výsledky modelu

Pokud se politické strany mezi sebou příliš **neliší** ve schopnosti zdaňovat či podporovat odlišné skupiny ve společnosti, potom budou cílovat transfery na přeběhlíky.

Pokud politické strany mají **odlišné možnosti** v cílování transferů a uvalování daní na různé skupiny ve společnosti, potom se spíše zaměří na své ideologické jádro, které znají nejlépe a mohou tak nejefektivněji podpořit.

Vysoké daně pro vlastní voliče?

Pokud politická strana má dostatečné informace o vlastním tvrdém voličském jádru (co všechno snesou), učiní je dokonce terčem **negativních transferů** (stejně neutěčou), aby získala zdroje pro nákup přeběhlíků.

Modifikace modelu....

Výsledky Dixit-Londreganova modelu byly založeny na předpokladu, že voliči se starají pouze o vlastní zájem (příjem)

Pokud je do jejich rozhodovací funkce zahrnuty i jiné motivy (**hodnoty** ohledně rovnosti, spravedlnosti, apod.) rovnováhy se změní, ale základní logika modelu zůstává...

10.3. NEMONETÁRNÍ PŘEROZDĚLOVÁNÍ

Nemonetární přerozdělování

Mnoho vládních programů není explicitně přerozdělovacích, přesto však poskytují přínos jedné skupině voličů a uvalují náklady na jinou skupinu voličů a mají tak významné **přerozdělovací atributy**.

Příklady...

- **Regulace konkurence** (cla, kvóty, licence, regulace)
- **Veřejné projekty** (silnice, dálnice, přehrady → významné geografické přerozdělování)
- Veřejně financované **školství a zdravotnictví**

Klientelismus

- Přínosy programu jsou koncentrovány u úzké skupiny příjemců, zatímco náklady jsou rozloženy na velký počet plátců
- Vznikají tak odlišné motivace k podpoře či opozici takových projektů (tyranie menšiny)

Proč nemonetární transfery?

- Proč se aplikují nemonetární transfery, když ve většině případů by byly efektivnější monetární transfery?
- Nemonetární transfery mohou mít pro politiky výhodu, že jsou **méně transparentní** než monetární transfery...

Proč je neprůhlednost výhodná?

- Monetární transfery preferovaným zájmových skupinám by vyvolaly všeobecný voličský nesouhlas
- Nemonetární transfery mohou dosáhnout stejného cíle s vyvoláním výrazně menšího všeobecného odporu.

Porcování medvěda

- Porcování medvěda (**pork barrel politics**) → veřejné programy cílené na jeden region a zaplacené všemi ostatními.
- Proč politikům prochází porcování medvěda?
  - 1) Ignorance/podceňování nákladů
  - 2) Logrolling (já na bráchu, brácha na mě)

Školné...

Co když je poskytování nemonetárního transferu podmíněno částečnou vlastní investicí?
(např.: veřejné vysoká škola + školné)

Potom pouze studenti z rodin s určitým minimálním příjmem dosáhnou na transfer.

Takto nastavený transferový systém splňuje **Directorův zákon**, že v demokracii přerozdělování probíhá směrem od bohatých a chudých ke střední třídě.

Literatura

A. Drazen: **Chapter 8:** *Redistribution.* ss. 309-334